

Бу
нүөмүргэ

Чурапчы нэһилиэгин 375 сыла

Уйгулаан Тулааһынап:
«Чурапчы күнүгэр үгүс тэрээһин
ытытыллыаҕа» / 2

Улууска - бу күннэргэ

Чурапчы улуунугар эрдэ
ханна даҕаны көстүбэтэх
палеонтологическай булумнуу
көһүннэ / 4

Байыаннай дьайыы

Кеха саллаат кырачаан
доҕорун көрүстэ / 6

Яна Сивцева: «Ыңгырыаны иитии - холку, түргэнник ситэр дьыала»

Тиэргэн. Элбэх оҕолоох ийэ соцхантыраак көмөтүнэн
дьоҕус хаһаайыстыба арынна / 3

Яна Сивцева - Дальневосточная ыңгырыалары иитээчи.

Тэттик

Чурапчы саҥа сүүрүк сылгыланна, билиһиннэрбит - Сэр Томас

Сахалар былыр былыргыттан дьөһөгөй
оҕотун миинэр минэ, көлүнэр көлө оҕос-
тон уонна ыһахтарга сүүрдэн күрэхтэһэл-
лэрэ. Ыһах саамай кэрэ түгэннэриг-
тэн биридэстэрэ - ат сүүрдүүтэ буолара.
Ат сүүрдүүтэ сахалар сөбүлүүр дьарыкта-
ра, кэрэхсэнэр төрүт оонньуубут билигини
кэмгэ дылы сайдан, өссө элбэх сүгүрүй-
эччилэрдэнэн иһэрэ киһини үөрдэр. Кыр-
дык даҕаны, ат сүүрдүүтэ киһи сүлүүбүн
хамсатар, сүрэҕин эппэнигэр оонньуу-
та буолар. Ыһахчыттар ат сүүрдүүтэ буо-
ларын күүтэн ипподромга чаас инниттэн
кэлэн миэстэ булан олоҕоллор, ким хойу-
таан кэлбит туран эрэ көрөр.

Биһиги улууспутугар ат сүүрдүүтүн эн-
тузиаст-тириэһэрдэрэ, саха дьоно былыр-
гыттан умсугуйар оонньуутун сайыннарыы-
га бэйэлэрин үгүс кылааттарын киллэрэл-
лэр. Буруолуу сылдьан сонун дьон көпсээ-
тэххэ, Чурапчы улуунугар ат сүүрдүүтүн
бэдэрээссийэтэ саҥа сылгыны атыыласта.
Бары өйдүүргүт буолуо, сайын ытыл-
лыбыт СӨ Ил Дарханын кубогар Болото-
ков Кинээс дьон сылгыбыт иккис миэстэ
буолан, 1 мөл 250 тыһ суумманан наҕараа-
даламмыта. Ат успуордун бэдэрээссийэтин
тириэһэрэ Дмитрий Семенович Осипов
бэйэтэ айаннаан тийэн, талан, нэдиэлэ
кэрингэ сылдьан көрөн-истэн Сэр Томас
дьон аты олуһун сөбүлээн атыыласта.

Сылгы туһунан сиһилии билиһин-
нэрдэххэ - үс саастаах, барыта холбоон
түөртэ сүүрбүт, атырдык ыйын 20 күнүгэр,
Ростов куорат ипподромугар бэйэтин дис-
танциятыгар Чурапчы улуунун бэдэрээс-
сийэтин аатыттан кыттан оройуоммутугар
кылбар кыайыыны аҕалла. Сотору кэминэн
Чурапчы сиригэр-уотугар аҕалар туһунан
болпуруос турар, салгы манна кэлэн дьа-
рыктанан, улууспут чизэһин эрэллээхтик
көмүскүбүз дьон эрэнэбит.

Чурапчыга үөрэх эйгэтин үлэһиттэрин сүбэ үөрэбэ буолан ааста

Атырдык ыйын 16-18 күннэригэр Чу-
рапчы улуунун оскуолаларын дириэктэри
иитэр үлэбэ солбуйааччылар түмсэн бэрт
таһаарылаах үлэни ыттылар.

Биллэрин курдук, үөрэх кыһатыгар
иитэр үлэ эйгэтин исписэлиистэрэ олус
көмүс хабааннаах үлэни салайаллар. Оһон
улууспут оскуолаларын дириэктэрдэ-
рин иитэр үлэбэ солбуйааччыларын хол-
боһуга биридэстэһэр бары мустан үлэ
сүннүүнөн туһалаах көрсүһүүнү тэрийэр
көдүүстээх буолуо этэ дьон санаанан са-
лайтаран бу тэрээһин ытытылынна. Манна
үүнээри турар үөрэх дьылыгар үлэлэрин
торумнастылар, эдэр исписэлиистэргэ
сүбэ-ама биэрдилэр, киһилэр эппиэтин-
эстэн, үөскүүр күчүмэбэйдэртэн чаҕый-
бакка иннилэрин диэки эрэллээхтик хар-
дылытылларыгар ылыктаах санааларын
тиэртилэр, уопут атаастылар. Оскуола
иитэр үлэтин салайааччыларын таһынан
бу түмсүүгэ эдэр кылаас салайааччылары
эмээ кыттыыны ылыттарыа кэрэхсэбиллээх.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Саха сиригэр 11,8
тыһыынчаттан тахса
элбэх оҕолоох ыал сир
учаастагын ыллылар

ЮСИА ТУНДРИИТЭ

Саха өрөспүүбүлүкэтигэр үс уонна онтон элбэх оҕолоох 11 851 дьинэ кэргэн сир учаастагын ыллылар, ол иһигэр 8 379 чааһынай дьинэ туттуутугар. Сир ылыыга уопсайа 27,6 тыһыынча элбэх оҕолоох ыал сайаапкалаабыттар.

СӨ тутууга министриэтибэтин дааннайынан, 7 526 сир учаастага электричествоһунан, 3 547-гааһынан хааччыллылаах. Элбэх оҕолоох дьинэ кэргэттэргэ бэриллбит уһаайбалар инфраструктураларын оноруу «Үрдүк хаачыстыбалаах олоһор дьинэн хааччыйыы» эрэгийиэннээҕи судаарыстыбаннай бырагырааманан көрүлэр. Манна Саха сиригэр бүдүөтүттэн муниципальнай тэриллилэргэ субсидия быһыытынан 2023 сылга 109 мөл көрүлүбүт, 2024 сылга 150 мөл көрүлүрэ былаанналар.

Курскай кыргыһытыгар
охтубут буйуттары
кэриэстээтилэр

Атырдык ыйын 23 күнүгэр Курскай куоракка буолбут Аҕа дойду улуу сэриитин биригэһиһэ кыргыһытын 80 сыла бэлиэтэнэр. Ол чэрчитинэн Дьокуускайга Кыайыы болуоссатыгар «Войнам Победителям» пааматынньыкка сибэкки ууруутун сизэр-туома ытылынна. Манна өрөспүүбүлүкэ салалтата, байыаннай дьайышлар бэтэрээннэрэ, уопастыбаннас кыттыһыны ыллылар.

«Кыайыы волонтердара» бүтүн Арасыйыятааҕы уопастыбаннай хамсааһын Саха сиригэр салаатын салайааччыта Алгас Петров этэринэн, бу кыргыһы Аҕа дойду улуу сэриитин түмүгүн быһаарар суолталаах кыргыһы этэ. «Билигин, хаһааҥытааҕар даҕаны, бары биригэһиһэ түмсүөхтээхпит, история чахчыларын үйэтитиһи, өйдүү-саныы сылдыһы эппитиннээ эдэр көлүөнэҕэ сытар», - диир кини санаатын үлэстэр.

Массыына уматыгын
бензинтэн гааска көһөрөр
дьонго көмө баар буолуо

ЮСИА ТУНДРИИТЭ

СӨ Бырамысмыланнаһын уонна геологиятын министриэтибэ СӨ Ил Дарханын өйөбүлүнэн тыраанспардарын уматыгын бензинтэн гааска көһөрөр дьонго үп өттүнэн өйөбүл оноруоҕа. Ол эбэтэр уматыгы уларытарга табыгастаах гына тыраанспардарын онотторбут дьон ороскуоттарын 90%-нын министриэтибэ уйуноҕа. Бу субсидиянан массыына, тыраанспар бары көрүҥүгэр хаһаайыттары туһаныахтарын сөп, сүрүн ирдэбил тыраанспары бензининэн буолбакка гааһынан барар гына онотторуу. Санатан эттэххэ, Дьокуускайга «AutoGAS PRO» уонна «СахаАвтоГазСервис», Мириэйгэ «Алмаздортранс» тэрилтэлэр метанга көһөр туһааннаах уларытыһы онорорго көмүлээхтэр. Инникитин 2030 сылга дьэри өрөспүүбүлүкэҕэ 40 кэринэ гаас АЗС-тар тутуллалара былаанналар.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытталыстыбатын
пресс-сулууспата

Уйгулаан
Тулааһынап:
«Чурапчы күнүгэр
үгүс тэрээһин
ыытыллыаҕа»

Чурапчы нэһилиэгин 375 сыла. Хаалбыт аҕыйах күнүгэ үлэни үмүрүтэн, үбүлүөйдээх сылы киэнг далааһыннаахтык көрсөргө бэлэмнэнэр.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Балаан ыйын 8-9 күннэригэр Чурапчы нэһилиэгин 375 сыллаах үбүлүөйэ бэлиэтэниэ-ҕэ. Бэлиэ даатаны көрсөргө СӨ Бырабытталыстыбатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Дмитрий Садовников салайааччылаах өрөспүүбүлүкэ-тээҕи хамыһыһа тэриллбитэ. Хамыһыһа сыл устата элбэх былааннаах үлэни ытта. Ону Чурапчы олохтоохторо күнүгэ көрө-билэ сылдьаллар. Хаалбыт аҕыйах күнүгэ үлэни үмүрүтэн, Чурапчы нэһилиэгэ 375 сылы киэнг далааһыннаахтык көрсөргө бэлэмнэнэр.

Нэһилиэк баһылыгын бастакы солбуйааччыта Уйгулаан Тулааһынап үөрүүлээх күн бырагырааматыттан сырдатта:

●●● Икки күннээҕи бырааһынньыкпыт бырагыраамата барылаан онорһуллан бэлэм. Олортон сүрүннэрин билиһиннэриэм.

ППМИ бырагырааматынан 3 бырайыах олоххо киирдэ. «Чурапчы» ТОО-ка ыспартибынай былаһаакка 2,5 мөл солкуобайга санардыллан өрөмүөннээнэ. «Куоҕаһы» ТОО-ка уулуссаны сырдаттыгыга 95 лаампа турда. Бу икки бырайыак үөрүүлээх аһыллыыта балаан ыйын 8 күнүгэр буолуоҕа. Маны таһынан «Кини» ТОО-ка Ефимов аатынан сквер кыттытынан 350 м усталаах тротуар тэлгэниэҕэ, үлэтэ алтынны 15 күнүгэр түмүктэниэҕэ.

Балаан ыйын 8 күнүгэр Ленин аатынан уулуссабытыгар кутуллубут асфальт суолбут үөрүүлээх быһыыга-майгыга аһыллыаҕа. Маны сэргэ киири суолга турар «Витязь с невестой» пааматынньык саҥа-

ЮСИА ТУНДРИИТЭ

лы өрөмүөнүнэн аһыллыаҕа. Өрөмүөнүгэр нэһилиэк бүдүөтүттэн 3 мөл көрүлүбүтэ.

Балаан ыйын 9 күнүгэр 375 сыллаах үбүлүөйү сүрүн чааһа буолуоҕа. «Формирование городской среды» бырагырааманан 45 мөл онорһуллубут Ленинит болуоссатын арайыахпыт. Тэрээһиннэр барыта манна буолуохтара.

Сарсыардаттан оҕолорго аналлаах батуттар, аттракционнар, аниматордар о.д.а., нэһилиэтиннээҕэ анаан «Чурапчы» ТХПК, «Маарыкчаан» ПО, урбаанньыттар быыстапка-дьаарбаҥкалара тэриллээҕэ.

Үөрүүлээх чааска Үлэ сылынан 9 хайысханан 9 туруу үлэнигэр дьону, ону сэргэ нэһилиэк бочуоттаах олохтоохторун чиэстиэхпит. Бири сүрүнүнэн Чурапчыбыт 400 сылыгар

анаан, «Кэм капсулатын» олохтоохтору кытары угуохпут. Манна кэнээдэски ыччаппытыгар, оҕолорбутугар анаммыт кэс тылларбыт анаһаахтара.

Этнограф Владимир Иохельсон 101 сыл аннараа өттүгэр Чурапчы ыһааһын хаартыскаҕа түһэрэн үйэтиппитин бары билэбит. Быыл үбүлүөйдээх сылытыгар Бөтүгүттээҕэ баран, ону хатылаан, санатан хаартыскаҕа түспүппүт, видеоҕа устубуппут. Ону балаан ыйын 9 күнүгэр дьоммутугар-сэргэ-битигэр анаан сүрэхтиэхпит.

Бу күн күнүскү өттүгэр уусуран самодельность кэнсиэра, оттон кизээһини өттүгэр аһаҕас халлаан аһыгар эстрада сулуостара кыттылаах кэнсиэр, үгүс ытыллыаҕа. Билигин дойдуга буола турар быһыынан улахан фейерверк буолбат.

Үбүлүөйдээх сылы көрсө, Ыччат политикатын министриэтибэҕэ үбүлээн, 21 араас үөрэх кыһатыттан устудьуоннар кэлэн үлэлээтилэр. «Кэнчээри» диир 3 оҕолоох эдэр ыалларга анаммыт 160 уһаайбалаах микрорайон тутуутугар 7 гаа тыаны солоотулар, нэһилиэк иһинээҕи үрээҕи туоруур муосталары, пааматынньыктары, уопастыбаннай миэстэлэри кырааскалаатылар, бөҕү хомуйдулар.

Яна Сивцева: «Ыгырыяны иитии - холку, түргэнник ситэр дыыала»

Тиэргэн. Элбэх оҕолоох ийэ сохханыраак көмөтүнэн дыоҕус хаһаайыстыба арынна.

Яна Сивцева оҕотунаан Диманы кытта мөт хомуйаллар. // ХААРТЫСКА ДЫОҔУС КӨРГӨН ТҮС АРХЫЫБЫТТАН.

Марфа ПЕТРОВА

Сыл аайы сохханыраак көмөтүнэн элбэх киһи түс идийэлэрин олоххо киллэрэн, сөбүлүүр дыарыктарынан дыарыктаналлар, бэйэ дыыалатын арыналлар. Олортон биридэстэринэн Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо Яна Сивцева буолар. Кини дыз көргэнин кытта быйыл сайын мөүттээх ыгырыя иититинэн дыарыктанан саҥаластылар.

●●● Яна Ивановна, үтүө күнүнэн! Бэйэ дыыалатын арынаргар социальнай хантыраак туһунан хантан билэн-истэн, быраймаккын көмүскээн, бу көмөҥө тигистиг?

●●● Дорообо! Социальнай хантыраак туһунан дыонтон, сонуннартан истибитим. Дыз көргэмминэн сүбэлэһэн баран, кыттарга санаммытым. Аан бастаан, Чурапчы улуусун социальнай управлениетыттан сохханыраак ыларга ханнык докумуоннар наадаларын ыйыталаан, барытын хомуйан, туттарбытым. Онтон бизнес-быраймаккын суруйан, хамыһыһа ситиһилээхтик көмүскээбитим. Ол түмүгүнэн 250 тыһ суумалаах көмөнү ылбытым. Бу үбүнэн мөүттээх ыгырыялар уйаларыттан саҥалаан, туттулар наадалаах араас маллары, тэриллэри атыласпыппыт. Онтон мөүттээх ыгырыялары атыласпыппыт.

●●● Хантан атыласпыккыт? Хас уйаны иитэтиг?

●●● Уопсайа сүүрбэ уйа ыгырыяны иитэ сылдьабыт. Уйалар Чурапчыга Төлөй диэки бээр баһына сиригэр тураллар. Мөүттээх ыгырыялары Хабаровскайтан атыласпытым.

●●● Быйыл саҥа саҥалааччы буолабыт. Туох уустуктары көрүстүгүт?

●●● Алааска үүнэр үүнээйилэр симэһиннэрэ аҕыйах буолан, ыгырыялар сибэккилэр, оттор-мастар симэһиннэрин, пыльцаларын көрдөөн, ыраах хомуйа көтөллөр. Ол иһин Люцерна диэн мөүттээх үүнээйини ыспытым. Быйыл бастакы сыла буолан, эрдэ баҕайы өлөн хааллылар.

●●● Хантан сүбэ ылааччыгыный?

●●● Бассаап ситимигэр ыгырыя иититинэн дыарыктаанааччылар анал бөлөхтөөхпүт. Ол онтон сүбэ куруук ылааччыбын. Боппуруостар үөскээтэринэн ыйытан илээччибит.

●●● Сайын устата төһө мөүтү ылымгыт? Былаагыт туолан ээр дуо?

●●● Билигин туругунан 70-тан тахса киһи мөүтү ылдыбыт. Былаагыт туола илик.

●●● Ыгырыяларгын кыстаагы дуо?

●●● Быйыл кыстаппаппыт. Онно сөптөөх усулуобуйабыт суох. Эһиһа саҥа баартыйа ыгырыялары атылаһабыт.

●●● Эһиһа уйабыт ахсаанын элбэтэр санаалааххыт дуо?

●●● Мөүттээх үүнээйи сизэтин эһи буллаһына, уйабыт ахсаанын элбэтэччип. Элбэх мөүтү ыларга ыгырыялар эһи аһылыгынан хааччылаах-

ха наада.

●●● Мөүккүтүн натуральнай көрүгүнэн атылыгыт дуо?

●●● Билигин бэйэтинэн киһи 2000 солк атылыгыт. Биллэринбин бассаап-ситимигэр таһаарааччыбын. Бородууксуйа көрүгүн элбэтин туһунан сыһа толкуйдаан иһиэхпит. Билигин тыа дыоно буолан, сайынгы от, өрөмүөн үлэтин үмүрүтэ сылдьабыт.

●●● Хаһаагыттан ыгырыяны иити туһунан санаммыккыт?

●●● Бу кыһын Тыа хаһаайыстыбатын кэпэрэтииптэрин уонна баһынай хаһаайыс-

ты балар ассоциацияларын (АККОР) XXXIV-с сийиһингэр Москвага дэлэгээт быһымынан кыттыбытым. Өрөспүүбүлүкэ оройуоннарыттан барыта 34 киһи буолан, сылдыбыппыт. Арасыйа араас муннуктарымтан кэлбит биһир интэриэстээх дыону кытта билсиппэн, кинилэр ханнык эйгэнэн таһаарылаахтык дыарыктаналларын көрөн-истэн, уопут бөҕө ылбытым. Онтон Владимирскай уобаласка улахан баһынай хаһаайыстыбалар хайдах үлэни олороллорун тийэни көрбүппүт. Манна мөүттээх ыгырыянан дыарыктанар хаһаайыстыбаны сөүтүбүтүм, интэриэһиргээбитим. Мантан ыла, ыгырыя интэр санаа кирибит.

●●● АККОРга баар буоллаххытына, эрдэттэн кэтэх хаһаайыстыбалаах буоллаххыт дии...

●●● Оннук, сылгы иититинэн дыарыктаммыппыт 19 сыл буолла. Эрим Станислав Вячеславович «Саргыдай» баһынай хаһаайыстыба салайааччыта. Кини таһаарылаахтык үлэлээн, быйыл саас Ассоциация Чурапчытаагы салаатын бэрэсэдээтэлинэн талыллыбыта.

●●● Яна Ивановна, эн бэйэң урбаанныккын дуу эбэтэр самозанятай быһымытынан үлэлигин дуу?

●●● Самозанятай буолбутум орубуна икки ый буолла.

●●● Дыз көргэниң туһунан, баһаалыста, билиһиннэрэ түс эрэ.

●●● Көргэмминэн 9 оҕо ийэтэ, адата буолабыт. Түөрт оҕобут, номнуо улаатан, туспа маллар. Инньэ гынан 6 минньигэс сизэниэхпит. Онтон икки оҕобут устудьуоннар, икки оҕобут оскуола үөрэнээччилэрэ уонна мурумут бүтэ уһууаан киһитэ.

Дальневосточнай ыгырыялар мөүт оҕороллор.

●●● Дыз көргэниң мөүтү төһө сиигит?

●●● Оҕолор ньуосканан баһан сииллэрин сөбүлүүллэр. Ыгырыаттан ылымлыгытас киһи до-руобуйатыгар туһалааһын бары билэбит. Улаханнак саҥарбаппын эрэри, мөүт сизэпититтэн малдыа иликпит.

●●● Ааҕааччыларга баҕа санааң?

●●● Сохханыраак үлэтэ суох эбэтэр кыра дохуоттаах дыон бэйэ дыыалатын арыналларыгар олус туһалаах. Дыоҕус биһир-нэстэн саҥалаан, киһи үөрэнэн, уопутуран, сайдан, кэлин улахан биһирэни саҥалаахтарын сөп. Онтон ааҕааччыларга маннак судаарыстыбаннай көмөлөрү туһанан, сөбүлүүр дыарыккытынан дыарыктанан, эһи дохуотта киллэриник, дойдубутугар туһаны оҕоруу. Чуолаан ыгырыяны иититинэн дыарыктаның дыон ыгырыабын. Бу - түргэнник ситэр, улахан уустуктара суох, холку дыыала.

●●● Яна Ивановна, ыйытыларбар эппиэттээбиккэр махтал! Интэти-элээх, сибээһэй, бэйэң хомуйбут мөүтүң томо-роон тымыһылаах уһун кыһыммытыгар бар дыонун малдыбаакка, доруобайдык туоруула-рыгар туһалым турдуң! Үлэтитигэр ситиһиллэ-ри, ылыммыт баҕа са-нааларыт туоларыгар баҕарабын.

Сивцевэр сааһан сайын көрсөллөр. // ХААРТЫСКА ДЫОҔУС КӨРГӨН ТҮС АРХЫЫБЫТТАН.

Чурапчыга эрдэ ханна даҕаны көстүбэтэх палеонтологическай булумнуу көһүннэ

Улууска - бу күннэргэ. Биэс киһилээх экспедиция Хонду үрэбэр үлэлээтэ.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Чурапчы улууһугар 1970-с сыллартан саҕалаан араас харамайдар угуохтара көстүтэллэн барбыттар, бу икки сыллааҕыта чугас Хатылы нэһилиэгиттэн Сэмэн Дорогунов бэрт улахан сэллэ муһун булбута, онтон былырын күһүн, балаҕан ыйыгар, Арыылаах-Кытаанах икки ардыгар эмиз сэллэ, бизон кырамыталарын буланнар учуонайдар онно тустаах үлэлэри ытан турардаахтар.

Бу саас, улуус баһылыгын бастакы солбуйааччыта Егор Сивцев кабинетыгар Саха сиригэр кизник биллэр учуонайдар, СӨ НА мамонтовай фауна отделын чинчийээччи-инженер Инокентий Павлов уонна б.н.к, кылаабынай научнай сотрудник Альберт Протопопов кэлэннэр өтөрүнөн истибэтэх сонунарбытын сырдатан турардаахтар.

Онтон атырдыах ыйын 16 күнүгэр биэс киһилээх экспедиция Хонду үрэбин сүннүһүн күүстээх үлэни ыта сылдьаларын истэммит, бойобуой дьайыы бэтэрээнэ Инокентий Варламов суоппардаах, УАЗ "ХАНТЕР" массыынанан балай эмэ үһүнүк айааннааммыт, туһаннаах сирбитигэр тийиэ сырыттыбыт.

Учуонайдар, үһүн кэмгэ үлэллэр дьон сиэринэн, табыгастаах сири буланнар, балааккаларын туруорунан олохтоохтук онгостубуттар. Дьэ уонна биһир-биһир кэпсэтиибитин саҕалааттыбыт.

Инокентий Павлов,
СӨ НА мамонтовай фауна отделын чинчийээччи-инженер:

●●● Чурапчы улууһугар атырдыах ыйын 8 күнүттэн үлэлиин сылдьабыт уонна бу 22-кэ түмүктүөхтээхпит. Булууларбыт үчүгэйдэр, манна хайысхата сүрдээх элбэх. Сүрүн быһаарылар бу булумнууларбытыттан тахсыахтаахтар. Эрдэтээҥи сабадалааһыннан, мааманнар иһиллэринээҕи кэм дин этэ, ону бигэргэтэн биһэр биллигин булумнууларбытыгар сабахтар бааллар. Булбут угуохтарбытыгар нөсорог, бөрө кэлин атаҕа, бизон, антилопа, бэдэр, сэллэ атаҕын угуоҕа, кыыл таба о.д.а бааллар. Итилэри сэргэ кутуһах биһин уустарын угуохтара олус элбэхтэр, итинник көстүү онно-манна син бааллар, ол гынан баран көстүбүт ахсаана (объема) Чурапчыга элбэх, бу манник көстүү холобура Арассыйаҕа

Хонду үрэбин сүннүһүттэн булуллубут угуохтар / СЕМЕН ЖЕНДРИНСКОЙ ТУОҕРИИТЭ.

иккис буолар. Тоҕо манна тохтоотунг диір эбит буоллаххына, ханнык баҕарар чинчийиңгэ бу кутуһах биһин ууһа эрэ бириэмэни быһаарар, ол эбэтэр киһилэр климат уларыһытыгар мутацияны бараллар, итинэн көрөннөр бу бириэмэ, ол кэм дин этэр кыахтаахтар. Биһиги отделбыт Дьааһыма, Абыйга, Орто Халымаҕа үксүн хоту улуустарга сылдьабыт. Бу иннинэ бэйэм Булун улууһугар уонна Новосибирскай арыыларыгар үлэлээн кэллим. Онтон биллигин Чурапчы улууһугар кэлэн үлэлээн эрэбит. Олохтоохторго анаан эттэхпинэ, биһиги үрэх сүннүһүн үлэлиһбит, сири-уоту алдьаппаппыт. Инники чинчийиһитигэр мамонтовай фауна иннинээҕи кэм баарыа-суобун, баар эбит буоллаҕына бу кыыллар хантан кэлбиттэрин быһаарыы буолар. Ити кыыллар бары Чурапчы улууһун территориятыгар олохсуйа сылдьыттар бааллар. Түгэниһэн туһанан, бу сырыһытыгар күүс-көмө буолбут Чурапчы улууһун дьаһалтамыгар, чуолаан улуус баһылыгар Степан Саргыдаевка, академия аатыттан диһин махталбытын тиэрдэбит.

Александр Лавров,
Арассыйа наукатын академиятын А.А. Бороисьяк аатынан

палеонтологическай үһүстүүт үрдүкү научнай үлэһитэ, Москва куорат.

●●● "Чурапчыга сэллэ фаунатын сана кэмэ көһүннэ. Булууларбытыгар эрдэтээҥи плейстоцен (ол аата 70-100 тыһ. сыл анараа өттүнээҕи кэм) иннинээҕи кэми көрдөрөр кыыл угуохтара көһүннүлэр. Дьэ ту-

СЕМЕН ЖЕНДРИНСКОЙ ТУОҕРИИТЭ.

ох-туох баарый? Биһиги манна сизгэни, бэдэри (үүс) итиннэ хонуу буобуратын кырамыталарын буллубут. Холобура, бэдэр уонна хонуу буобуратын угуохтарын Саха сиригэр киһи оройуоннарыгар эрдэ була иликтэрэ, бастакытын көһүннэ. Сорох булууһуларбыт тустарынан кэпсэһиптин, арыый эрдэ диммин туттунабыт, кыратык сэгэтэн кэпсээтэххэ, антилопа кырамытата эмиз көһүннэ, киһи ледниковай кэм сылаас кэмигэр олоро сылдьыта биллэр".

Александр Кандыба,
Арассыйа академиятын наукатын Хотугу отделениятын

археология уонна этнография үһүстүүтүн таас үйэтинээҕи археология отделын үрдүкү үлэһитэ, Новосибирскай куорат.

●●● Палеонтологическай үлэлэри ытар сирбитигэр эрдэтээҥи киһи бултуур тэрил онгосторугар туһаммыт угуох киһитэрин буллубут. Биһиги са-

баҕалырыбытынан, ханна эрэ бу эгэр чугас олохсуйа сылдьыт сирэ баар буолуон сөп. Итин хантан ылан этэр эбит диір буоллаххытына, таас онгоһук кырамыталара көһүннүлэр. Булка, олоххо-дьаһахха туттулар буоланнар быһылыбыттар, кыһыллыбыттар. Хомойуох иһин, биллигин чуолкай хаһыс үйэтинээҕи предметтэр буолалларын этэр кыахпыт суох. Биллигин көннөрү быстах чинчийэр үлэлэр ытыллаллар, ол гынан баран инникитин улахан хабааннаах үлэни былаанныыбыт. Олохтоох нэһилиһиннэ, учуонайдар кэлэннэр сирбитин-уоппутун алдьаһахтара дин куттаналлара наадата суох, айылбаа буортуну онгорбоппут. Булууһулар тустарынан

кылгастык кэпсээтэххэ, сэллэ муһун бултуур тэрили онгосторго анаан киһи быһымытынан туһаммыта буолар, сытыы уһуктаах булт тэрилэ буолара чуолкайдык көстөр. Ону таһынан булбут киһи быһа охсон ылбыт

угуобун кырамытата көһүннэ, чуолаан эттэххэ сүһүөгүнэн араарбыт. Угуох дин угуох, ол эрэн

манна киһи туһана сылдьыт таас артефага көһүннэ, манник онгоһуктар үһээнни палеолит кэмэ дэнэллэр о.э. Дюктайскай культуура биір көрүңэ. Чурапчыга бу аан бастакы булумнуу буолар, ону таһынан бу диһиник хаһыллыбыт үлэһтэн буолбакка, үөһэ сытарын буллубут. Учуонай быһымытынан биһири 100% эрэллээхтик этиһхпин сөп, манна эрдэтээҥи киһи олоро сылдьыт, быһа барылаан 300 тыһ. сыл анараа өттүгэр.

Биллэн турар, учуонайдар кистиһиллэрэ хара баһаам, сабадалааһыннара үтүс. Суруналыыстары кытары улаханник сибээстэспэһипит дэнэллэр, ол эрэн биһиги улууспут хаһыатыгар сөптөөх иһитиннэринини онордулар. СӨ наукатын академията бу булбут угуохтарын Москва куоракка чинчийиңгэ ытарын таһынан, үөрэтиллэн бүттэхтэринэ төттөрү Чурапчы улууһугар былааннааһын туһунан иһитиннэрдилэр. Чинчийээччи-инженер Инокентий Семенович эппитинэн, маннааҕы Чурапчы мусууһугар туспа палеонтологическай муһнук онгоруу былааннамылар эбит, туспа бэлэх быһымытынан. Онон бу палеонтологическай үлэлэр Саха сиригэр эрэ буолбакка, бэйэ-бит улууспутугар эмиз туһата үтүс буолуоҕа.

Быыбар-2023

За социальное равенство!

**Вперёд,
за Виктором
Губаревым!**

Площадь предоставлена безвозмездно кандидату на должность Главы РС(Я) - Губареву В.Н.

**КЭСКИЛБИТ
ТУҢУГАР
БИИРГЭ!**

**Айсен
НИКОЛАЕВ**

Площадь предоставлена безвозмездно кандидату на должность Главы РС(Я) - Николаеву А.С.

10 ВЫБОРЫ
ГЛАВЫ РЕСПУБЛИКИ
САХА (ЯКУТИЯ)

10 СЕНТЯБРЯ

**ГАВРИЛ
ПАРАХИН**

**ЧЕСТНО! СМЕЛО!
ЗА ЛЮДЕЙ!**

Площадь предоставлена безвозмездно кандидату на должность Главы РС(Я) - Парахину Г.П.

ЯТУТ
САЙТ ОБЪЯВЛЕНИЙ В ЯКУТИИ

Я тут!
Вся Якутия тут!

Успуорт. Саахымат оонньуутун күүскэ сайыннарыахха

Виталий СЛЕПЦОВ

Саахымат оонньуута былыр-былыргаттан дьонго-сэргэс сүрдээбин биһирэппит, таптаппыт успуорт биир саамай маассабай көрүнэ буолар. Тугу барытын билэр статистика этэринэн, аан дойду үрдүнэн саахыматынан 600-тэн тахса мөлүйүөн киһи үлүһүйэн оонньуур.

Сэбиэскэй сойуус ыһыллыан иннинэ Саха сиригэр, ол иһигэр Чурапчыга эмиэ, саахымат оонньуута кизгик сайдыбыта. Саахыматы өрөспүүбүлүкэ үгүс одохтооҕо интериэһиргиирэ, хас дьэз айы үчүгэйдик оонньуур киһи элбэх этэ. Сойууска да, өрөспүүбүлүкэ да араас таһымнаах элбэх күрэхтэһиилэр куруук буолаллара.Сыллата айы улахан дьонго, итиэнэ оскуола үөрэнээччилэригэр өрөспүүбүлүкэ чемпионаттара, турнирдара тэриллэн ытыллаллара.

Бастагы Чакыр нэһилиэгиттэн төрүттээх Федор Ефимов саахымакка эр дьонго өрөс-

пүүбүлүкэ чемпионатыгар биэс төгүл кмайбыта, бириистээх мизстэлэри ылаттаабыта. Ол курдук, кини 1940, 1948, 1950, 1952 уонна 1953 сылларга кыайылаабынан тахсыбыта. Өрөспүүбүлүкэ биир күүстээх оонньоочутунан биллибитэ. Улуус олохтоохторо Ф.П. Ефимовы үчүгэйдик билэр буолуохтаахтар.

1955 сыллаахха өрөспүүбүлүкэ дьахталлар ортолоругар саахымакка бастыыр иһин күрэхтэһиигэ Екатерина Размахова чемпион үрдүк аатын ылары ситиспитэ. Кини ол кэмгэ оройуон биир оскуолатыгар учууталынан үлэлиирэ. Бу чемпионатка кини 11-тэн 9-очукуоны ылан, эрэллээхтик кыайылаабынан тахсыбыта.

1964 сыллаахха Чурапчытан силс тартарылаах Харитина Егорова дьахталларга өрөспүүбүлүкэ чемпионунан буолбута. Кинилэр тустарынан Николай Иннокентьев «Саахымат хонууларын тула сахалар ылыктыра» диэн 2007 сыллаахха тахсыт кинигэтигэр сиһилии суруллубуттара.

Үөһээ ахтыллыбыт дьон кэнилэриттэн саахымакка улуустан эр да дьонго, дьахталларга да биир да өрөспүүбүлүкэ чемпиона үүнэн тахсыбата. Баар албаһырым буолуо. Ол онугар, ыаллы олохтор оройуоннартан-Тааттактан, Уус-Алдантан, Мэнгэ Хаҥаластан чемпионнар үүнэн, күөрэйэн таҕыстылар. Кинилэртэн саахымакка успуорт маастардара, маастарга кандидаттар хото үүннүлэр. Ити үөһээ ааттаммыт ыаллы улуустар салайааччылары, успуорду көбүлээччилэрэ уонна исписэлиистэрэ эдэрдэри, оскуола оҥолорун кытта инникилэрин ото көрөн, кэскиллээхтик, айымньылаахтык үлэлиилэрин арылхайдык көрдөрөллөр.

Чурапчы улууһа бэйэтин күүстээх дуобатчыттарынан аатырар. Улуустан гроссмейстердар кытары баар буоллур. Онтон саахымакка биир да успуорт маастара үүммэтэ. Баар балаһыанньа уларыбатагына улуустан саахымакка кэлэр өттүгэр өрөспүүбүлүкэ чемпиона да, спорт маастара да үүнэллэрэ кытаатыаҕа. Мин

санаабар, улууска дуобаты уонна саахыматы тэҥнэ тутан, иккиэннэрин бииргэ дьүөрэлээн, өрө тутан сайыннарыахха баара. Өссө дуобатчыттар ортолоругар саахымакка талааннаах, дьобурдаах оҥолору көрдөөн, талааннарын салгыы бу көрүнгэ эрчийэн, күүскэ сайыннарыахха. Баар кинилэртэн күүстээх саахыматчыттар үүнэн тахсыахтарын сөп.

Саахымат успуорда улууска сайдарыгар туох баар усулусууһу баарытын тэрийиэххэ.

Бастатан туран, саахымат оонньуутун улууска маассабай оҥоруохха. Бөһүөлэктэргэ, нэһиликтэргэ саахыматчыттар кулуустарын, онтон оскуолаларга, үөрэх кыһалаларыгар саахымат секцияларын тэрийэн үлэлиилэрин, саахымакка араас күрэхтэһиилэр ытыллалларын ситиһиэххэ. Улуус чемпионата табыгастаах кэмгэ барара быһаарыллыахтаах. Маннаах күүстээх саахыматчыттар, успуорт исписэлиистэрэ, тренердэр актыыбынайдык кыттыыны ылыахтаахтар.

Иккиһинэн, саахымат уустук

теориятын баһылааһыныга улахан болгомто ууруллуохтаах. Манна сөптөөх кинигэлэри, литэрэтиирэни ааҕан туһаныахха, сакаастаан да булуохха сөп. Куйаар ситимигэр киирэн араас саахымат уроктарын булан үөрэтиэххэ. Youtube канаалыгар "Шахматная планета", "Олег Соломаха" уроктарын, итиэнэ биллэр гроссмейстердэр Анатолий Карпов, Гарри Каспаров, аан дойду чемпиона Магнус Карлсен уонна да атыттар партияларын дьаныһан үөрэтиэххэ. Итилэр барыта урок курдук компьютерга үөрэтиллэллэр. Кылаабынайа бастагы хардылар оҥоруллуохтаахтар. Наадалаах исписэлиистэри, тренердэри Дьокуускайтан уонна атын улуустартан да ыгыран үөрэтэриэххэ сөп.

Итиэнэ улууска саахыматы дуобаты кытта тэҥнэ тутан сайыннарыахха. Өрөспүүбүлүкэ буолар күрэхтэһиилэргэ актыыбынайдык кыттан иһиэххэ. Оччоҕо эрэ уопут уонна оонньуур маастарыстыба үрдүүбэ.

Быыбар-2023

СР
СПРАВЕДЛИВАЯ
РОССИЯ
ПАТРИОТЫ
ЗА ПРАВДУ

ЭН ЭТИИН –
БИҢИГИ
СОРУКПУТ!

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам СПП «СПРАВЕДЛИВАЯ РОССИЯ-ПАТРИОТЫ-ЗА ПРАВДУ»

10
КУНЭ

Илья
НИКОЛАЕВ

Сардаана
АВКСЕНТЬЕВА

Василий
НИКОЛАЕВ

САРДААНАЛЫЫН БУОЛУОХХА – БЫЛААҢЫ БИИРГЭ
САҢАРДЫАХХА!

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам ГП «НОВЫЕ ЛЮДИ»

СИЛЬНАЯ ЯКУТИЯ –
СИЛЬНАЯ РОССИЯ!

Кандидаты в народные депутаты РС(Я) –
общереспубликанская часть

КПРФ

№4

Айаан
ВАСИЛЬЕВ

Татьяна
ОЛЛОНОВА

Виктор
ГУБАРЕВ

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам ГП «КПРФ»

АЙСЕН НИКОЛАЕВ
ХАМААНДАТЫН
БИИР НЫГЫЛ
АРАССЫЙАНЫ ӨЙҮҮБҮТ!

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам ЯРО, ВГП «ЕДИНАЯ РОССИЯ»

ЛДПР

10
СЕНТЯБРЯ

МЫ ГОВОРИМ ПРАВДУ

ЛДПР ЗА ТЕБЯ! ЛДПР ЗА ЯКУТИЮ!

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам ГП «ЛДПР»

ПАРТИЙ МНОГО-
РОДИНА ОДНА!

ПАРТИЯ
РОДИНА
РОССИЯ

№6

Площадь предоставлена безвозмездно избирательному объединению на выборы депутатов Государственного Собрания РС(Я) (Ил Тумэн) седьмого созыва по партийным спискам ВГП «РОДИНА»

Байыаннай дьайыы. Кеҥа саллаат кырачаан доҕорун көрүстэ

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Таатта улууһун киинигэр Ытык Күөлгэ Анемподист Софронов-Алампа аатынан орто оскуолатыгар 5-с кылааска үөрэнэ кириэхтээх Костя Собакин олоҕор биһир умуллубат түгэн буолла.

Киинэхэ Чурапчы улууһуттан Кеҥа диэн позывнойдаах, Украинада буола турар байыаннай апарэссийэттэн кылгас уопускагыгар кэлэ сылдьар саллаат мэлдьытаата.

Костя саллаакка суругун өссө бу кыһын, дьоно командировкада сырыттаҕарына, эбэттэр олорон эрэ суруйан ыппыт. Төрөппүттэрэ, чуолаан сүрүн дьоруойбут күн күбэй ийэтэ Ев-

докия Алексеева, көгүлүнэн, өйбүлүнэн бу көрсүһүүбүт буолан ааста.

●●● Анараа сулууспалы сырыттаҕарына, биһир үгүс күн Сахабыт сириттэн гуманитарнай көмө кэлбитэ. Ону кытары сүүһүнэн оҕолор суруктара баар этэ, барыбытыгар түгэппиттэрэ. Иллэн бириэмэ көһүннэ эрэ, аралдьыйа таарыйа, суруктарбытын ааҕабыт, ол онно ордук бэлэстээн хаалбыт суругум бу Костя киэнэ этэ:

Дорогой солдат.

Вернись домой
Будь здоровым,
Приди с победой,
Будь счастливым!
Если тебя ждет сын, удача!
Не умри, если хочешь умереть,
умри счастливо.

Выживи как герой.
Удачи на войне.
Не дай убить себя!

Собакин Костя.

Сүрдээх бэһиэлэй мччат үүнэн эрэр быһыылаах диэн санаа кылам гынан аасыпта, -

Костя саллааттыын көрсөр догугуулаах түгэнэ, СЕМЕН ЖЕНДРИНСКЭЙ ТУОРИИТЭ

диэн Кеҥа күлэ-үөрэ кэпсир.

Кеҥа кырачаан доҕорун кытары атаҕаһан олорон сэрэгэһэллэрин туораттан истэбин.

●●● "Улааттаҕарына бизнесмен буолуохпун баҕарабын, дьингэр эрдэ хирург буолаары

гыммытым онтон кэлин санаам уларыйбыта. Бу саас дьоммун кытары Турцияга күүлэйдээн кэлбитим, оттон бу соторутаагыта аймактарбытыгар тахсан оттоостум," – диэн Костя, бу саас көрсүбүһүтүнээһэр бэрт чобуо сангалаах-ингэлээх, унуобунан даҕаны лаппа улааппыт уол көрүстэ.

●●● "Костя, эн кытаатангыҥ үөрэхтээх киһи буол уонна тыа сирин хара үлэттэһэн иһигэн-толлон турума", – диэн Кеҥа бэрт кылгастык, өйдөнөр гына сүбэлээтэ.

Бу манньк оҕолор баар буолланыр биһиги буйбуттарбыт санаалара куустээх, бу манньк мччаттар баар буолланыр биһиги дойдубут көмүскэллээх буолуоҕа.

Баһаарыннар - сирдыт сулустарбыт

Атырдыах ыйын 25 күнүгэр профессор **Карл Георгиевич Башарин** бу орто дойдун олохторун туораабыта 40 хонуга туолла.

Сүүс уон биэс сыл саастаах, баай устуоруйалаах Чурапчы улуунун Сыланг орто оскуолата Баһаарыннары, Аан дойдуга, Арасыйаҕа биллэр-көстөр учуонай дьизэ кэргэни кытта, хаһан да быстыбат, сүппэт-оспот ситимнээх. Кинилэр саха норуотун туһугар анаабыт олохторун, үлэлэрин-хамнастарын, өйдөрүн-санааларын, сабаллаабыт, тэрийбит уопсастыбаннай хамсааһыннарын тус холобурдара кэнчээри ыччаты сайдыыга, үөрэххэ көбүлүүр.

Сыланг орто оскуолатыгар биир дойдулаахпыт, сахалартан бастакы историческай билим дуоктара, А.Е.Кулаковскай - Өксөкүүлээх Өлөксөй аатынан бириэмийэ бастакы лауреата, СӨ уонна РФ наукаларын үтүөлээх дьизэтэлэ, профессор Георгий Прокопьевич Башарин аата 1982 сыллаахха интэриллибит. Онтон ыла күн бүгүнгэ дылы кини аатын чизэстээхтик сүгэбит, кинизэ сүгүрүйдүбүт, кинини кэриэстиибүт. 1950 сыллаахха профессор Г.П.Башарин үөрэммит оскуолатыгар Сылангга кэлэ сылдьан суруйан хаалларбыт кэс тылларын сирдэтэн, оскуола иитэр-үөрэтэр үлэтэ «Жить и учиться по заветам профессора Г.П.Башарина» бырайыагынан сүрүннөнөр. Мусуойга Баһаарыннар учуонай династияларын кэлсиир экспозиция уонна

«Интерактивный путеводитель по Башаринским местам» үлэлиир. Ытык киһибит олохун, үлэтин-хамнаһын сырдатар, билиһиннэрэр аналлаах «Башаринский десант», «Башаринский диктант», «Баһаарынны үөрэнээччилэр үлэлэтэбит, үөрэнээччилэр научнай-чинчийэр дакылааттары аабаллар. Оҕолор саха норуодунан поэта Моисей Ефимов «Эр санаа» диэн Г.П.Башаринга анаабыт хоһоонун ырыа гынан бэлиэ тэрээһиннэргэ ыллыыллар.

Мэдиссиинэ билимин дуоктара, профессор, Норуоттарикки ардыларынааҕы чөл олох Академиятын вице-бэрэсидьиэнэ, наука уонна искусство Петровскай академиятын Саха сиринээҕи салаатын бэрэсидьиэнэ, СӨ наукатын үтүөлээх дьизэтэ Карл Георгиевич Башарин оҕут сыл тухары Сыланг орто оскуолатын кытта утумнаахтык бииргэ үлэлэтэ. 1993 сылтан сабалаан кэргэниннээн, филологическай билим дуоктарын, профессор Зоя Константиновна Башаринойн өрөспүүбүлүкэ таһымнаах «Башарин ааҕылар» научнай-практическай конференция научнай сапайааччылар. Кинилэр тэрийэн-салайан элбэх учуонайы абаһан, оҕолору кытта көрүһүннэрбиттэрин, бэйэлэрэ учууталларга, үөрэнээччилэргэ туһаайан оҕо-ама, истин-иһирэх тыл эппиттэрин киһи ааһан сиппэт. Оҕо олоһор буолбут чабылхай түгэни, көрсүһүүнү умнубат. Бу маннык көрсүһүүлэртэн

оҕоҕо санаа киирэн, олохун сыада-соруга, ыгырар сулуһа буолбут холобурдарын истэбит. Онон Карл Георгиевич, Зоя Константиновна үөрэнээччилэргэ элбэҕи биэрбит, интэриит буолуохтаахтар.

2001 сыллаахха профессор Карл Георгиевич биһиэхэ мэдиссиинэ кылааһа, Малай мэдиссиинискэй академия филиала, аһылларыгар этии киллэрбитэ, туруорсубута. Онтон ыла сүүрбэттэн тахса сыл мэдиссиинэ кылааһа ситиһиилээхтик үлэлээн кэллэ, сүүсчэкэ бырааһы бэлэмнээн, кинилэр өрөспүүбүлүкэ ситиһиилээхтик үлэлиир-хамсыы сылдьаллар. Бу олус кэскиллээх, оскуола сайдыытыгар улахан суолталаах үлэни Карл Георгиевич тус бэйэтэ көбүлээн, салайан, Дьокуускайдааҕы мэдиссиинэ үнүстүүтүн кытта ситимнээхтик үлэлиирбит. Сыланта мэдиссиинэ кылааһын бүтэрээччилэр үнүстүүкэ киирэллэр, ситиһиилээхтик үөрэнэллэр. Бу күннэргэ 8 оҕо быраас идэтигэр киирдэ.

Өрөгөй ырыата сүдү суолтатын бары билэбит. Өрөгөй ырыатын иитэр күүһэ хоһоонунан аахтаахха өссө күүһүрэрин, оҕо ис кутугар түргэнник интэриит, төрөөбүт дойдуну таптыырга, ытыктыырга бастакы олук буоларын Карл Георгиевич аан бастаан быһаарбыта, барыбытыгар өйдөппүтэ. Үрдүк таһымнаах мунньахтарга, тэрээһиннэргэ, үгүс улууска, нэһилиэккэ, оскуолаҕа, хас эмэ сыл устата, соботобун гимни ааһан, бары-

быт хараһын арыйбыта. Билигин оскуолабытыгар улахан тэрээһиннэри Саха сирин гимнин ааҕыттан сабалыыбыт. Кини баҕа санаатын, эрэлин толоробут.

Киһи барахсан чэгиэн, чөл туруктаах буоларыгар Карл Георгиевич төһөлөөх баҕарар этэй. Чөл олох туһунан төһөлөөх кэпсээбитэй, ыгырбытай, төһөлөөх үлэни ыппытай, тэрийбитэй? Кини сабаллаабыт үлэтэ тохтообокко, өссө салгыныа, кэнигэ, үрдүө.

Оскуолабытыгар, Карл Георгиевич тыынааҕар, «Пример служения Отечеству» диэн кини төрөөбүт норуотун туһугар олорбут олохун, үлэтин-хамнаһын сырдатар стэндэ онорбулут. Күндү киһибит ис иһиттэн сырдаан, сэмэйдик үөрбүтэ.

Георгий Прокопьевич, Карл Георгиевич үтүө ааттара, туйгунук үөрэнэргэ тус холобурдара үөрэнээччилэри үөрэххэ-билиигэ көбүлүүр күүстээх. Ол курдук, 1993 сыллаахтан, үөрэх сылын түмүгүнэн, биир бастык, туйгун үөрэнээччигэ «Профессор Г.П.Башарин аатынан бириэмийэ лауреата» диэн үрдүк аат интэриллэр, оскуола историятыгар киирэр. Бириэмийэни оскуола салалтата аныыр. Кэтээн көрөбүт, бу лауреаттар дьоһун дьон буолан, үлэлиир-хамсыы сылдьаллар.

2022 сыллаахтан Карл Георгиевич уола, Георгий Карлович Башарин, «Мириинэй улууһа» МТ баһылыгын экэниэмикэ уонна үпкэ-харчыга солбуяаччыта, СӨ муниципальнай сулуустатын туйгуна «Профессор К.Г.Башарин аатынан би-

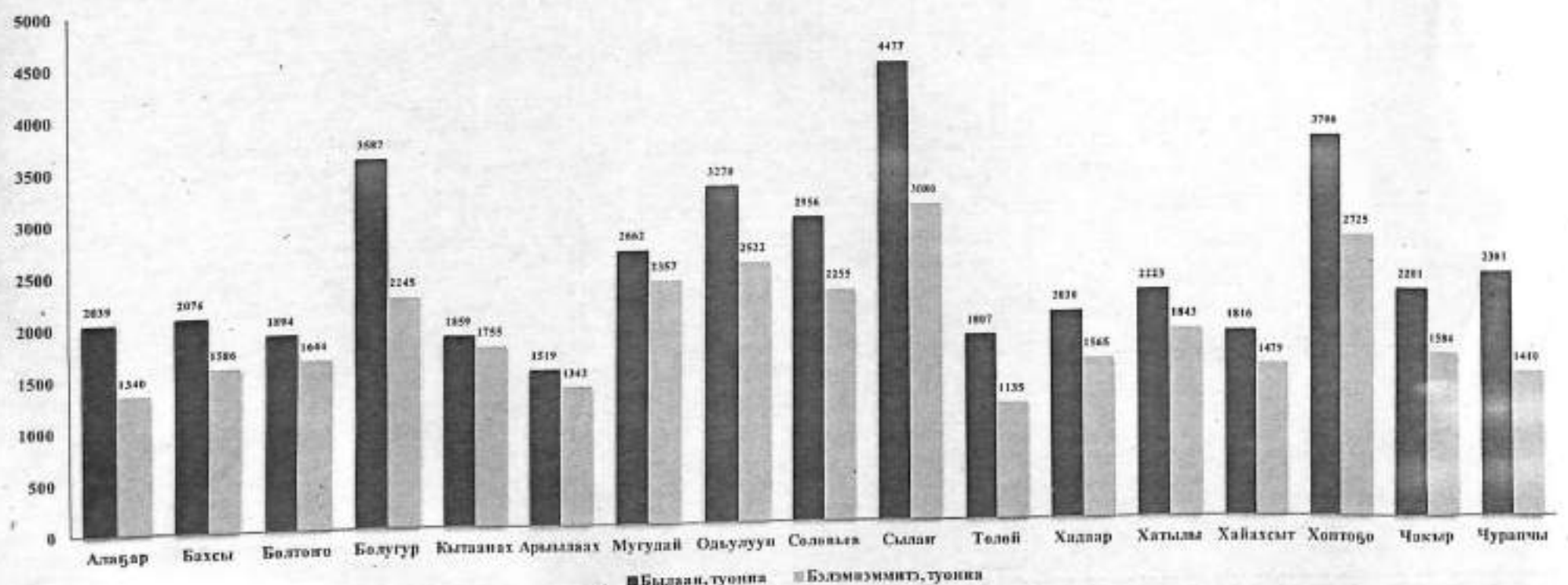
риэмийэ лауреата» диэн үрдүк ааты туйгун үөрэхтээх, тус бэйэтин сайыннарыыга үрдүк ситиһиилээх үөрэнээччигэ уонна «Биир калым эксээмэнгэ үрдүк көрдөрүү» диэн БКЭ ситиһиилээх үөрэнээччигэ, улахан суумалаах икки бириэмийэни, анаабыта.

Саха чулуу уолаттара, Георгий Прокопьевич, Карл Георгиевич, биһиги оскуолабытын кытта ситимнэрэ үйэлэргэ быстыа суоҕа, кинилэр биһиэхэ сирдыт сулус буолаллар. Кинилэр оскуолаҕа арыйбыт аартыктарын сиэннэрэ, оҕолоро салгыыллар.

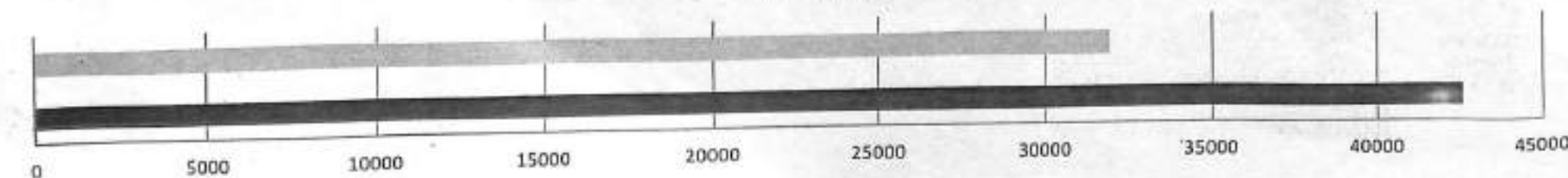
«Үтүө киһи аата үс үйэ тухары умнуллубат» диэн норуот өс хоһооно баар. Норуотка, дойдуга үтүөнү онорбут, норуоттарын туһугар туох баар өйдөрүн-санааларын анаан олорбут дьон умнуллуо суохтаахтар, үйэти-тиллиэхтээхтэр, кэрэ кэпсээн, сэргэх сэхэн буолуохтаахтар. Үйэтиити ол аата - ыччат дьон өйүгэр-санаатыгар тизэрдии, кинилэргэ билиһиннэри.

Лидия Сивцева, профессор
Г.П.Башарин аатынан Сыланг орто оскуолатын учуутала.

Улууска оттооһун хаамыыта. Атырдыах ыйын 21 күнүнээҕи туругунан

Улуус үрдүнэн

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалын сканворд 3» ылыатынна.

STANADLOH